

SEÇİM DÖNEMİNDE CUMHURBAŞKANININ KONUŞMALARININ YÜKSEK SEÇİM KURULU TARAFINDAN DENETİMİ VE BİREYSEL BAŞVURU YOLU

AUDIT OF THE PRESIDENT'S SPEECHES BY SUPREME BOARD
OF ELECTION DURING THE ELECTORAL PERIOD
AND INDIVIDUAL APPLICATION

Didem YILMAZ*

Özet: Cumhurbaşkanı'nın seçim döneminde yaptığı konuşmaların seçme ve seçilme hakkını ihlal ettiği yönünde iddialar önce Yüksek Seçim Kurulu'nun daha sonra da Anayasa Mahkemesi'nin önüne gelen başvuruların konusunu oluşturmaktadır. Her iki Yüksek Mahkemenin reddettiği bu başvurularda yer alan hukuki meseleler hem anayasa hukukunu hem de seçim hukukunu ilgilendirmektedir. Bu makalede, parlamenter rejimlerde cumhurbaşkanının seçim döneminde yaptığı konuşmaların sorumluluk doğurup doğurmadığı sorusuna anayasa hukuku; Yüksek Seçim Kurulunun bu konuşmaları nasıl denetleyebileceği ve Kurulun kararlarına karşı Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapılıp yapılamayacağı sorularına da seçim hukuku çerçevesinde cevap verilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Seçim, Cumhurbaşkanı'nın Sorumsuzluğu, Yüksek Seçim Kurulu, Bireysel Başvuru

Abstract: The allegations regarding violation of the right to vote and to be elected when the President of Republic makes speeches during the election period are the subjects of the cases which are first of all brought to the Supreme Board of Election and then to the Constitutional Court. These cases that are rejected by both of these High Courts involve important legal issues related to both constitutional law and election law. This article first of all elaborates on whether the President is irresponsible when making speeches during election period from the perspective of constitutional law. Then, it examines if it is possible for the Election Board to audit these speeches considering the election law. Finally, this article further elaborates on whether an individual application can be submitted to the Constitutional Court following the Election Board's.

Keywords: Election, Irresponsibility of the President of the Republic, Supreme Board of Election, Individual Application

* Yrd. Doç. Dr., Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Anabilim Dalı, didem.yilmaz@law.bahcesehir.edu.tr

Anayasa Mahkemesi'nin 14/7/2015 tarihinde verdiği 2015/8818 sayılı bireysel başvuru kararı, anayasa ve seçim hukukunda bugüne kadar pek tartışılmamış önemli meseleleri gün yüzüne çıkarmıştır. Mahkemenin oy çokluğuyla, konu bakımından yetkisizlik gerekçe-siyle reddettiği bu başvuru,¹ bugüne kadar sınırlı sayıda başvuru² ile Anayasa Mahkemesi'nin gündemine gelmiş olan seçme ve seçilme hakkıyla ilgili olmasının yanında cumhurbaşkanının sorumsuzluğunun Yüksek Seçim Kurulu (YSK) ve söz konusu Anayasa Mahkemesi (AYM) kararında değerlendirilişinin anayasa hukukundaki etkisi açısından çifte bir öneme sahiptir.

Genel Kurul olarak karara bağlanan bu başvurudaki anayasa hukukuna ilişkin sorunlar öncelikle cumhurbaşkanının milletvekili genel seçimi döneminde yaptığı konuşmaların, Anayasanın 105. maddesi kapsamında değerlendirilmesinin mümkün olup olmadığına ilişkindir.

Seçim hukukuna ilişkin olanlar ise YSK'nın cumhurbaşkanının konuşmalarının serbest seçim ilkesini ihlal edip etmediğine karar verme yetkisinin olup olmadığı ve Anayasa'nın 79. maddesinin 2. fıkrasındaki YSK kararlarına karşı başka mercilere başvurulamamasına ilişkin düzenlemenin, YSK kararlarına karşı bireysel başvuru yapılmasını engelleyip engellemediğine ilişkindir.

Hukuki sorunlara değinmeden önce, bireysel başvuruya konu olan olayları hatırlamak gerekmektedir.

Başvuru, 7 Haziran 2015 genel seçiminde milletvekili adayları olan Oğuz Oyan tarafından 5/5/2015 tarihinde YSK'ya yapmış olduğu talebin, Yüksek Kurul tarafından 7/5/2015 tarihinde oy çokluğu ile reddedilmesi üzerine yapılmıştır. Oğuz Oyan, YSK'dan 25. *Dönem Milletvekili Genel Seçimi öncesi Cumhurbaşkanı'nun çeşitli vesilelerle yaptığı konuşmalarında dile getirdiği yorumların, görevini tarafsızlıkla yerine getirme sorumluluğuna aykırı olduğunu ve bu konuşmaların yayımlanmasının YSK'nın 236, 290 ve 291 sayılı kararlarında belirtilen seçim sürecine uyulması istenen ya-*

¹ Resmi Gazete: 7/10/2015-29495.

² Diğer kararlar: İsmail Taşpınar, 2013/3912, kt: 6/2/2014; Nejdet Atalay, 2014/184, kt: 16/7/2014; Mansur Yavaş ve Cumhuriyet Halk Partisi, 2014/5425, 23/7/2014; Mustafa ekici, 2014/13675, kt: 8/9/2014; Ahmet Çalışkan, 2014/11717, kt: 4/11/2014; Atilla Sertel, 2015/6723, kt: 14/7/2015.

yın ilkelerine ve yayın adaletine ters düştüğünü, seçim hukukunun gerektirdiği eşitlik, serbestlik ve dürüstlük ilkelerine aykırılık teşkil ettiğini belirterek Cumhurbaşkanı tarafından yapılacak konuşmaların seçim sürecine ve vatandaşın oyuna herhangi bir şekilde tesir edecek kısımlarına radyo ve televizyon yayınlarında yer verilmemesini talep etmiştir (§6,7). YSK bu talebe verdiği cevapta, seçim döneminde yapılacak yayınlara ilişkin kuralları hatırlatmış ve bunlar içinde Radyo ve Televizyon Üst Kuruluna medya hizmet sağlayıcılarının Cumhurbaşkanı'nun faaliyetleri ile ilgili yayınları izlemesi, raporlaması ve değerlendirmesi görevi verilmediğini, Anayasanın 79. maddesindeki düzenlemenin, Cumhurbaşkanı'nun sorumsuzluk haline ilişkin 105. maddesini de kapsayacağı şekilde yorumlanması da mümkün (olmadığını) bu itibarla da bu düzenleme nedeniyle Cumhurbaşkanı'nun faaliyetlerine ait yayınların bu kapsamda değerlendirilmesi olanağı da bulunmadığını dile getirmiştir.

Bu karardan sonra Oğuz Oyan tarafından yapılan bireysel başvuru hakkında Birinci Bölüm Üçüncü Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin yapılmasını Bölümden talep etmiş; Birinci Bölüm 7/7/2015 tarihinde, başvurunun niteliği itibarıyla Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 28. maddesinin 3. fıkrası uyarınca, dosyanın Genel Kurula sevkine karar vermiştir (§2,3).

Şekil denetimine ilişkin açıklamaların bulunduğu değerlendirme kısmında Anayasa Mahkemesi'nin, başvuruyu öncelikle konu unsuru bakımından ele aldığı ve talebin hem 1982 Anayasası'nın hem de AİHS'nin koruma kapsamında yer alan yasama organı seçimlerine ilişkin olduğunu belirttiği görülmektedir. Sonucunda da, başvuruyu serbest seçim hakkı ile ilgili bularak kabul edilebilirlik kararı vermiştir.³

Mahkeme değerlendirmesinin devamında, ret kararına dayanak teşkil eden gerekçelerden biri olan 6216 sayılı Kanununun 45. maddesinin 3. fıkrasında yer alan hükmü hatırlatmaktadır. Söz konusu düzenleme,

³ Burada her ne kadar AYM milletvekili genel seçimleri ile ilgili olduğunu belirterek, başvuru hakkında kabul edilebilirlik kararı vermiş olsa da, AYM'nin, 1982 Anayasası'nın 67. maddesinde güvence altına alınmış olan seçme ve seçilme hakkına ilişkin ihlal iddialarını, AİHS'ne ek 1nolu Protokolün 3. maddesi karşısında sadece milletvekili genel seçimine ilişkin olacak şekilde değerlendirmesi, bireysel başvuruyu yolunu söz konusu haklar bakımından daraltmaktadır. Bu tercihin de, bireysel başvurunun amacı ile bağdaşmadığı gibi açık olarak anayasanın üstünlüğünü ihlal ettiğinin de altını çizmek gerekmektedir.

Anayasada yargı denetimine kapatılmış olan kararlar aleyhine bireysel başvuru yapılamayacağını düzenlemektedir. Bu konuya ilişkin değerlendirmesinin Anayasa'nın 79. maddesinin son fıkrasında yer alan hükümdeki YSK kararları aleyhine başka bir mercie başvuramaz kuralı açısından yapmıştır. Sonuç olarak da, Anayasa'da yer alan hükümün ne idari ne de kanun yoluna başvuruyu mümkün kıldığı tespitini yaparak başvurunun konu bakımından yetkisiz sayılması gerektiğine karar vermiştir (§26-28). Mahkeme konu ile ilgili son olarak önemli bir hususa §30'ta oldukça kısa bir şekilde değinmiştir. Mahkeme ayrıca, başvuru cumhurbaşkanının konuşmaları ile ilgili olarak YSK karşısında dile getirdiği iddiaların bireysel başvuru konusu yapılamayacağına da karar vermiştir.

Mahkemenin iki üyesinin yazdığı karşı oy, AYM'nin bundan önce vermiş olduğu Atilla Sertel (B. No:2015/6723) kararına⁴ gönderme yapılarak açıklanmıştır. Atıf yapılan kararda söz konusu üyeler, YSK kararlarına karşı başka mercie başvurulamaması konusunda çoğunluk görüşünden ayrılmışlar. Bu üyeler, 2015/6723 sayılı kararda şu gerekçelere dayanmaktadırlar:

Anayasa'nın 79. maddesi, seçimlerin yönetim ve denetimini yargı organlarına bırakmakla, seçim kurullarının yargısal niteliklerini kabul etmiş bulunmaktadır. Bunun sonucu olarak da, YSK seçim uyuşmazlıklarında en üst yargı yeridir. Anayasa'nın 79. maddesinin 2. fıkrasındaki düzenleme, YSK'nın bu niteliğinden kaynaklanan ve kararlarına karşı başka bir üst yargı makamına başvuramama anlamına gelmektedir. Bu durum, Anayasa'da yer alan diğer üst yargı organlarının kararlarının sahip olduğu özellikten farklı değildir.

Düzenlemeye ayrıca tarihsel yorum yöntemi ile de yaklaşan üyeler, bireysel başvurunun kabul edilmesinden 28 sene önce var olan bu düzenlemenin, yeni kabul edilmiş bir hak arama yolunu sınırlandırma amacına sahip olduğunu iddia etmenin de mümkün olmadığını dile getirmişlerdir.

6723 numaralı bireysel başvuru kararında yer alan bu karşı oyda ayrıca, çoğunluk görüşünün kabul edilmesi ile ortaya çıkacak sakıncalar da şu şekilde ortaya koyulmuştur: 2013/3912 sayılı bireysel baş-

⁴ kt: 14/7/2015; RG: 7/10/2015-29495.

vuru da AYM, ilçe seçim kurulu başkanının faaliyetini açık şekilde yargısal faaliyet olarak kabul etmiş ve bireysel başvuru kapsamında değerlendirmiş iken seçim uyuşmazlıklarında en üst derece yargı organına YSK kararlarını bunun dışında bırakması bir çelişkidir. Ayrıca, itiraz veya şikayet yoluyla il veya ilçe seçim kurulu kararları YSK'nın önüne gelebilmekte ama bazı kararlar kesin olduğu için gelememektedir. Şu durumda, YSK'ya gelen kararlar bireysel başvuru kapsamı dışında kalmakta ama il veya ilçe seçim kurulunun kesin olan kararlarına karşı bireysel başvuru yapılabilmektedir. Bu durum Anayasa'nın 67. maddesinde yer alan seçme ve seçilme hakkı açısından bir ikilem yarattığı ve bireysel başvurunun anlam ve niteliği ile bağdaşmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Karşı oy gerekçesinde ayrıca, seçim iş ve işlemleri hakkında başvuruların hızlı çözülmesi gereken konular olduğu, bu sebeple de bireysel başvuru sürecinin gecikme yaratacağı için bunların bireysel başvuruya konu olmayacağına ilişkin değerlendirmenin de temelsiz olduğuna değinilmiştir.

Sonuç olarak, Oğuz Oyan başvurusunun temelinde (B. No:2015/8818) milletvekili genel seçimi döneminde, cumhurbaşkanının konuşmalarının, halkı etkileyebilecek bölümlerinin çıkartılması talebi yer almaktadır. Önce YSK, hem ilgili kanunlarda kendisine bu yönde bir görev verilmediğini hem de 1982 Anayasası'nın 79. maddesinin, 105. maddeyi kapsayacak genişlikte olmadığını söylemiştir. AYM de, cumhurbaşkanının konuşmalarının bazı kısımlarının çıkarılmasına ilişkin talebin, bireysel başvurunun konusunun olamayacağını belirtmiştir. Bu itibarla değinilmesi gereken ilk mesele, cumhurbaşkanının genel seçim döneminde yaptığı konuşmaların, 1982 Anayasası'nın 105. maddesi kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceğidir.

1- Cumhurbaşkanının genel seçim döneminde yaptığı konuşmaların, 1982 Anayasası'nın 105.maddesi kapsamında değerlendirilmesi mümkün müdür?

Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru yoluyla önüne gelen davada yer alan YSK kararında, cumhurbaşkanının faaliyetlerinin 79. madde çerçevesinde ele alınarak 105. maddedeki sorumluluğu kapsayacak şekilde değerlendirilemeyeceği belirtilmiştir. Bu karar, sonucu

itibariyle doğru olan bir karardır. Zira cumhurbaşkanının cezai sorumluluğunun düzenlendiği 105. madde seçim döneminde işletilebilecek bir kural değildir. Bu madde, aşağıda ele alınacağı üzere, parlamenter sistemin işleyişine ilişkin kurallarından biridir. YSK, kendisine ait seçimlerin doğruluk ve dürüstlük ilkelerine uygun şekilde, serbest ve eşit oy kurallarına uyulmasını sağlamakla görevlidir. Bu kuralların cumhurbaşkanı tarafından ihlal edilip edilmediğinin tespiti ile onun cezai sorumluluğunu başlatma gibi bir yetkisi yoktur. Ancak bu sonuç, hiçbir şekilde cumhurbaşkanının seçim döneminde yaptığı konuşmaların hukuki olarak denetlenemeyeceği anlamına da gelmemektedir.

Meseleyi daha net ortaya koyabilmek için, Anayasa'nın 105. maddesinin uygulanma alanını tespit etmek gerekmektedir.

a) 1982 Anayasası'nın 105. maddesinin uygulanma alanı

Bilindiği üzere, parlamenter sistemde yürütme iki başlı bir yapıya sahiptir. Bir yanda yasama organına karşı siyasal sorumluluğu haiz bakanlar kurulu, diğer yanda sorumsuz bir devlet başkanı. Devlet başkanının görevi ile ilgili işlemlerinden mutlak olarak sorumsuz tutulduğu monarşilere benzer şekilde, cumhuriyet yönetimlerinde de tek istisna -vatana ihanet- dışında cumhurbaşkanının sorumlu olmadığı ilkesi kural olarak kabul edilmiştir. Bu sebeple, devlet başkanının işlemlerinin sorumluluğu karşı imza kuralı ile Bakanlar Kurulu üyelerine devredilmiştir. Kamu hukukunda yetki ve sorumlulukta paralellik ilkesine dayanan karşı imza kuralı, klasik parlamenter sistemi benimsemiş olan 1949 tarihli Alman Anayasası'nın 58. ve 1947 tarihli İtalyan Anayasası'nın 89 maddesinde, cumhurbaşkanının halk tarafından seçilme usulünü tercih etmiş olan 1920 tarihli Avusturya Anayasası'nın 67/2. ve 1999 Finlandiya Anayasası'nın kanunların yürürlüğe girmesine ilişkin 79. maddesinde açık olarak düzenlenmiştir. Aynı şekilde 1958 tarihli Fransız Anayasası'nın 19. maddesi, halk tarafından seçilen devlet başkanının karşı imza kuralına tabi işlemlerini düzenlemektedir.

Cumhurbaşkanının görevi ile ilgili olmayan tüm işlemlerinden ve kararlarından ise kişisel olarak sorumlu olduğu neredeyse oybirliği ile kabul edilmiş olmakla birlikte, Türk Hukukunda yargılanabilmesinin görevden sonra mı olacağı, başka bir ifade ile yasama organı üyeleri

gibi dokunulmazlıktan faydalanıp faydalanamayacağı tartışmalıdır ve bu çalışmanın konusu dışında kalmaktadır.

1982 Anayasası'nın 105.maddesi, cumhurbaşkanının sorumluluk ve sorumsuzluk hallerini düzenlemektedir. Bu hükümde hukuki rejimi farklı 2 kategori işlem bulunmaktadır: ilki cumhurbaşkanının, Başbakan veya ilgili bakanın imzalayarak sorumluluğu üstlendikleri kararları; diğer ise cumhurbaşkanının tek başına yapabileceği işlemleri, resen imzaladığı kararları ve cumhurbaşkanının emirleri.⁵ İlk grup işlemde doğan sorumluluk, cumhurbaşkanının kararını imzalayan Başbakan veya ilgili bakana aittir. Diğer kategori işlemler içinse, 1982 Anayasası yargı yoluna gidilemeyeceğini kabul etmiştir. Bu düzenleme, cumhurbaşkanının görevi gereği yaptığı bu işlemlerin iptali için idari dava, suç oluşturduğu iddiasıyla ceza davası ya da hukuki sorumluluğu sebebiyle adli yargıda dava açılmayacağı anlamına gelmektedir. 1982 Anayasası'nın Danışma Meclisi tarafından kabul edilen halinde, cumhurbaşkanının tek başına yapacağı işlemler listesine yer verilmişti. Ancak bu liste MGK tarafından çıkarıldığı için, karşı-imzaya tabi olmayan ve aynı zamanda da yargı yoluna kapalı olan işlemlerin hangileri olduğu Anayasa'da açık değildir. Anayasa Mahkemesi'nin 1961 Anayasası döneminde vermiş olduğu ve 1982 Anayasası döneminde de devam ettirdiği içtihadı bu belirsizliğe bir ölçüde ışık tutmuştur.⁶ Mahkemeye göre, cumhurbaşkanının devleti temsil görevi gereği yapacağı işlemler ile yürütmenin bir kanadı olarak katıldığı işlemler arasında bir ayırım yapmak gerekmektedir. İlk durumda karşı imza kuralına gerek bulunmamakla beraber, ikinci durumda karşı imza olmazsa olmaz bir niteliği haizdir.

Ancak, 1982 Anayasası'nın 104. maddesine ve çeşitli yasalara baktığı zaman,⁷ cumhurbaşkanının tek başına yaptığı ancak karşı imza

⁵ Bu konuda detaylı bir değerlendirme için bkz: Ali Ulusoy, Cumhurbaşkanının tek başına Yaptığı İşlemler ve Yargısal Denetim Sorunu, *Ankara Barosu Dergisi*, Yıl:68, S:3, Yıl: 2008, s:13-25. Yazar burada, cumhurbaşkanının tek başına yapacağı işlemleri, iradesinin başka makamlarla sınırlandırıldığı ve sınırlanmadığı işlemler şeklinde ikili ayırım getirmektedir. İlk gruba örnek olarak cumhurbaşkanının rektör atama işlemi; ikinci gruba örnek olarak da yüksek yargıya üye atama işlemi gösterilmektedir.

⁶ AYKM E. 1975/183, K. 1976/15, kt:16/3/1976; E. 1979/22, K. 1979/45, kt: 18/12/1979; E. 1992/37, K. 1993/18, kt: 27/4/1993.

⁷ Bu yasalara örnek olarak 2876 sayılı Atatürk, Dil, Kültür ve Yüksek Tarih Kurumu Kanunu ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu verilmekte-

kuralına tabi olmamakla beraber icrai etkileri olan işlemler türü bulunmaktadır. Başka bir ifade ile cumhurbaşkanının, devletin başı ve temsil görevinin gereği yaptığı işlemler dışında, siyasi tercih içeren ve bireyler üzerinde doğrudan etki doğuran işlemleri bulunmaktadır. Anayasa'ya göre bunlara karşı yargı yolu kapalıdır. Peki bunlardan dolayı cumhurbaşkanının sorumluluğundan bahsetmek mümkün değil midir?

1982 Anayasası'na göre cumhurbaşkanının tek sorumluluk hali vatana ihanettir ve parlamenter rejimlerde devlet başkanının siyaseten sorumsuz olması kuralına göre de bunun cezai sorumluluk doğurduğu konusunda genelde görüş birliği bulunmaktadır.⁸ Zira siyasal sorumluluk kısaca, yürütme organın veya üyesinin, yürüttüğü siyasal faaliyet sebebiyle yasama organı tarafından görevden alınması sonucunu doğurmaktayken, cezai sorumluluk yargılanmanın mümkün kılınmasıdır. Gensoru önergesinin ve meclis soruşturması raporunun kabul edilmesiyle Bakanlar Kurulunun ya da bakanın siyasal sorumluluğu doğmakta yani siyasal işlemleri ve kararları nedeniyle görevlerinden düşürülebilmekte, ikinci halde ayrıca cezai sorumluluğa gidilebilmekte yani ilgili bakanın veya başbakanın göreviyle ilgili işledikleri iddia edilen suçlar bakımından yüce divanda yargılanabilmektedirler. Oysaki cumhurbaşkanının vatana ihanetle suçlanmasıyla gündeme gelen cezai sorumluluğun, siyasal sorumluluğu da doğuran bir etki yaratmadığı kabul edilmektedir. Çünkü kural olarak, cumhurbaşkanının siyasal karar alma yetkisi bulunmamakta ve bundan dolayı da karşısında siyaseten sorumlu tutulduğu, hesap vermesi gereken bir makam bulunmamaktadır.

Dolayısıyla cumhurbaşkanının görevi ile ilgili işlemlerinden dolayı TBMM tarafından vatana ihanetle suçlandırılması, ancak onun göreviyle ilgili olarak yaptığı bir işlemin ceza kanunu çerçevesinde bir

dir. Ancak 1987 yılında 3386 sayılı Kanun'un 12. maddesiyle 2863 sayılı Kanun'da yapılan değişiklik neticesinde, Cumhurbaşkanına tanınan atama yetkisi değiştirilmiş, Koruma Yüksek Kurulu üyeleri merkezi idare içinden yasama organı eliyle belirlenmiştir. Bu itibarla cumhurbaşkanının tek başına yatığı icrai-idari etkileri olan işlemler daha çok anayasada öngörülmüş olanlardır.

⁸ Bülent Tanör-Necmi Yüzbaşıoğlu, 1982 Anayasası'na göre Türk Anayasa Hukuku, Beta Y. 14. Baskı, İstanbul, 2014, s. 336; Ergun Özbudun, Türk Anayasa Hukuku, Yetkin Y. 12. Baskı, Ankara, 2014, s. 335; Yavuz Sabuncu, Anayasaya Giriş, İmaj Y., 14. Baskı, Ankara, 2009, s:244.

suç sayılması iddiası durumunda söz konusu olmaktadır. Bu suçlandırma kabul edilirse, Cumhurbaşkanı yargılanmak üzere yüce divana sevk edilmektedir. Sevkedilmeyle cumhurbaşkanının görevinden ayrılmış mı yani düşürülmüş mü sayılacağı yoksa yargılama sonuna kadar makamın vekâletle mi temsil edileceği, anayasa hükümlerinin cevap vermediği sorulardır. Doktrinde, meclis soruşturması usulü ile paralellik kurularak kabul edilen, cumhurbaşkanının düşmüş sayılacağıdır.⁹ Bir başka görüşte ise ilişkin bir düzenlemenin Türk Hukukunda yer almadığına göre, yargılanan cumhurbaşkanının görevde kalması gerektiği belirtilmektedir.¹⁰

Karşılaştırmalı hukuka bakıldığında, 1949 tarihli Alman Temel Kanunu'nun 61. maddesinde bu konuda açık bir düzenleme olduğu görülmektedir. Söz konusu maddenin ilk fıkrası, Cumhurbaşkanının, yasama organı tarafından Temel Kanun'un ya da federal yasalardan birinin açık şekilde ihlal edildiği iddiası ile suçlandırılmasını düzenlenmekte ardından ikinci fıkrada Anayasa Mahkemesi'nin, cumhurbaşkanının bu yönde açık bir ihlalden suçlu bulunması durumunda, Cumhurbaşkanının görevden düştüğünü açıklayacağı ikinci fıkrada düzenlenmektedir. Bu fıkrada ayrıca, yasama organı tarafından suçlandırılma sonrası Mahkemenin, geçici bir kararla cumhurbaşkanının görevinin "askıya" alındığına da karar verme yetkisi bulunmaktadır.

Türk Hukukunda cumhurbaşkanının vatana ihanetle suçlandırılmasının neticesini, 2007 öncesi ve sonrası olmak üzere iki farklı dönemde ele almak gerekmektedir. Zira 1982 Anayasası'nın kabul ettiği cumhurbaşkanı, parlamenter cumhuri rejimlerden farklılaşan yetkilere sahiptir. Nitekim, Anayasa Mahkemesi de yukarıda değinilen 1993/18 sayılı kararında bu durumu Anayasa tarafından *cumhurbaşkanı'na "güçlü" ve "etkili" bir konum verilmiş* olduğu şeklinde açık olarak ifade etmiştir.

⁹ Erdoğan Teziç, *Anayasa Hukuku*, Beta Y., 17. Baskı, 2014, s. 489; Bülent Tanör-Necmi Yüzbaşıoğlu, *1982 Anayasası'na göre Türk Anayasa Hukuku*, Beta Y. 14. Baskı, İstanbul, 2014, s. 337; Ergun Özbudun, *Türk Anayasa Hukuku, Yetkin Y.* 12. Baskı, Ankara, 2014, s. 336; Yavuz Sabuncu, *Anayasaya Giriş*, İmaj Y., 14. Baskı, Ankara, 2009, s:245.

¹⁰ Kemal Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi*, Cilt 2, Ekin Y., Bursa, 2011, s.97-98. Yazar, yargılama sonucunda cumhurbaşkanı hakkında beraat kararı verilmesinde sorun olmadığı belirtmekte, ancak mahkumiyet kararı için ikili bir ayırım getirmektedir. Mahkumiyet kararına bağlı hapis süresi, görevdeki cumhurbaşkanının görev süresinde daha uzun süre, bunun sürekli bir boşalma hali; daha kısa ise, geçici bir boşalma hali sayılabileceği ileri sürülmektedir.

1982 Anayasası'nın 2007 onesi kabul ettiği cumhurbaşkanı, meclis tarafından seçilmekteydi. Cumhurbaşkanı adayı, bir parlamento üyesi olabileceği gibi dışarıdan gösterilecek bir kişi de olabilmekteydi. Seçim yasama organı tarafından yapıldığında, parlamentodaki siyasi partilerin kural olarak uzlaştıkları kişinin cumhurbaşkanı seçilmesi söz konusu olmaktadır. Bunu da, seçilen kişinin her partiye aynı mesafede durmasını sağlayan bir unsur olarak değerlendirmek mümkündür. Buna bir de parlamento dışından aday gösterilme usulü eklenince, 2007 onesi cumhurbaşkanının siyaset merkezli bir konuma sahip olduğunu iddia etmek güçleşmektedir. Bu sebeple de, icrai yetkilerini kullanırken bir politika tercihi yapması bir ölçüde törpülenmektedir. Ancak 2007 yılında yapılan anayasa değerikliğinden sonra, cumhurbaşkanının partilerden ve siyasetten uzaklaştığını iddia etmek oldukça güçtür.

1982 Anayasasında 2007 yılında yapılan değerikliğin, cumhurbaşkanının niteliği ve sorumluluğu üzerinde yaptığı etkiyi incelemeden önce, kısaca bu değerikliğin neden gerçekleştiğini hatırlamak ve benimsenen düzenlemenin ortaya çıkardığı yeni durumu ele almak gerekmektedir.

Bilindiği üzere, 2007 yılının Mayıs ayında cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in görev süresi dolacak olması sebebiyle yapılan cumhurbaşkanlığı seçimi, parlamentoda bir siyasi kriz yaratmıştı. İlk tur seçimleri tamamlanmasının ve bu parlamento kararının anayasa mahkemesi tarafından eylemli içtüzük değerikliği sayılarak iptal edilmesinin¹¹ ardından gerçekleşen genel seçimler sonucu oluşan yeni yasama organınca bir anayasa değerikliği hazırlanmıř¹² ve 21 Ekim 2007 günü yapılan halkoylamasında kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Bu değeriklik cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesini düzenlemektedir. Adaylık için ise bağımsız adaylık usulü benimsenmemiş, adayların siyasi partiler tarafından gösterilmesi yolu tercih edilmiştir. şu durumda, cumhurbaşkanı seçimleri, siyasi partilerin katılımını ve desteğini zorunlu hale getirmiş bulunmaktadır. Gerçi önceki düzenlemeye göre de cumhurbaşkanının siyasi partilerin gösterecekleri adaylar arasından seçilmesi ile siyasetin içinden çıktığı söylenebilir.

¹¹ AYMK E. 2007/45, K. 2007/54, kt: 01.05.2007; RG: 27.06.2007-26565.

¹² Kanun no: 5678, kt: 31.5.2007.

Ancak buradaki seçim usulünün küçük bir ayrıntı olarak görülmesi olanaksızdır. Cumhurbaşkanı önceki 102. maddeye göre yasama organı tarafından seçilmekteyken, artık halk tarafından seçilmektedir. 60 günlük süreye yayılmış bir yarışın galibi, cumhurbaşkanlık sıfatını kazanmaktadır. Her yarışta olduğu gibi seçimlerde de birden fazla yarışan vardır. Bu özellik ise yarışanları, onları destekleyenlerden bağımsızlaştırmamakta; tam tersine aralarında bir bütünlük kurarak yarışın kazanılmasını sağlamaya zorlamaktadır. Bu durumda da, 2007 yılından sonra halk oylaması ile seçilen bir cumhurbaşkanının siyasetten uzaklaşması ya da partiler üstü tutum sergilemesini beklemek gerçekçi değildir. Nitekim doktrinde bu anayasa değişikliğinin *partili bir cumhurbaşkanı realitesine doğru bir kayış anlamına geldiği* de dile getirilmektedir.¹³ Benzer şekilde seçim sisteminin cumhurbaşkanına yeni bir güç kazandırdığı tespiti ile *(s)eçilebilmek için seçim kampanyası yürütecek, vaatlerde bulunacak ve böylece ister istemez "taraf" olacak bir Cumhurbaşkanı'nın, parlamenter sisteme özgü gereklere uyumunu beklemek kolay olmayacağı gibi, bu yolla seçilen bir kişinin "milletin birliğini" temsil eden bir kişi olarak algılanmasını da zorlantıracağı*nın altı çizilmektedir.¹⁴

Ayrıca halk tarafından seçimin ikili bir işlevi bulunmaktadır: ilki seçilene demokratik meşruiyet sağlanması; ikincisi ise tekrar adaylık mümkün olduğunda, bir dönem önce seçilenin ikinci dönemde seçilememesi ihtimalinin bulunmasıdır. Son durum, oy verdikleri cumhurbaşkanının faaliyetlerinin seçmenler tarafından benimsenmediğini göstermektedir. Yöneticilerin halk tarafından seçilen sistemlerde, seçilenin görev süresi bitmeden de halk tarafından görevden alınması söz konusu olabilmektedir. "Recall" ya da halk tarafından azilin klasik uygulaması, ABD'de görülmektedir.¹⁵ Cumhurbaşkanı'na ilişkin olarak ise 1920 tarihli Avusturya Anayasası'nın 60. maddesinin 6. fıkrası bu yönde açık bir düzenleme içermektedir. Görev süresi dolmadan önce, halk tarafından seçilmiş olan cumhurbaşkanının cezai sorumluluğuna gidilmesi mümkündür. Bu süreç, birinci Meclis olan Ulusal Konseyin, Cumhurbaşkanı aleyhine verilen önergeyi kabul etmesinden sonra gerçekleşmektedir. Önergenin kabul edilmesiyle, cumhurbaşka-

¹³ Ergun Özbudun, Türk Anayasa Hukuku, Yetkin Y. 12. Baskı, Ankara, 2014, s. s: 327.

¹⁴ Yavuz Sabuncu, Anayasaya Giriş, İmaj Y., 14. Baskı, Ankara, 2009, s.234.

¹⁵ Erdoğan Teziç, Anayasa Hukuku, Beta Y., 17. Baskı, 2014, s. 287.

nı görevden alınmakta ve federal başbakan tarafından Federal Meclis referandum kararı için toplantıya çağrılmaktadır. Referandumda, sonuç cumhurbaşkanının lehine çıkması durumunda ise birinci meclis seçimleri yenilenmektedir.

1982 Anayasası'nın 2007 sonrası cumhurbaşkanının seçimi, görev ve yetkilerine ilişkin düzenlemeler ele alındığında, cumhurbaşkanının, yürütmenin sorumlu kanadı tarafından imzalanan kararları dışında tek başına aldığı karar, verdiği emir ve yaptığı işlemlerin sadece devleti temsil yetkisinin kullanımından ibaret sayılamayacağı; bunların ulusal siyaset üzerinde önemli etkileri olduğunu söylemek mümkündür. Yargı denetimine kapalı olan bu alandaki tercihlerin siyasi olarak değerlendirilmesini ikinci dönem aday olması halinde elbette halk yapacaktır. Ancak, görev süresi içinde, cumhurbaşkanının göreviyle ilgili tek başına yaptığı işlemlerden sorumluluğu hala sadece vatana ihanetle sınırlıdır.

Yasama organı tarafından vatana ihanetle suçlandırıldıktan sonra görevde kalıp kalmadığını konusuna şu yönde bir çözüm önerisi sunulabilir: yasama organının suçlandırmasının kabulü, Anayasa'nın 106.maddesinde yer alan geçici boşalma hali sayılabilir. Hakkında yüce divana sevk kararı çıkmış bir cumhurbaşkanının hukuki herhangi bir faaliyette bulunması elbette beklenemez. Ancak onun suçlandırılmayla görevden düşeceğinin kabulü, hukukun temel ilkelelerinden olan masumiyet karinesine önemli bir aykırılık olacaktır. Yüce Divanın cumhurbaşkanını suçlu bulması halinde ise hukuki bir sorun bulunmamaktadır. Zira bu durum kalıcı boşalma halidir ve 102. madde gereği 60 gün içinde cumhurbaşkanlığı seçimlerinin yapılması gerekir. Konunun belki de en çetferil tarafı, halk tarafından seçilen cumhurbaşkanının, yasama organı tarafından suçlandırılmasının ardından, Yüce Divan yargılamasının beraatle sonuçlanmasıdır. Bu aşamada, Avusturya Anayasasında yer alan düzenleme, güçlü ve etkili bir cumhurbaşkanı tercihi yapan 1982 Anayasası için iyi bir örnek olabilir. Böyle bir değişiklik yapılmadığı sürece, yasama ve yürütme arasında hatta yürütmenin kendi içinde bakanlar kurulu ile cumhurbaşkanı arasında önemli siyasi krizlerin yaşanabileceğini öngörmek hiç de zor olmayacaktır.

Sonuç olarak, Anayasa Mahkemesi'nin Oğuz Oyan (B. No: 2015/8818) kararında ve buna sebep teşkil eden YSK kararında deği-

nilen, 1982 Anayasası'nın 79. ve 105. maddeleri arasında bir bağlantı bulunmamaktadır. Anayasa'nın 105. maddesi, siyasal rejimin işleyişine ait bir kural olup, uygulama alanı 1982 Anayasası'nın her ne kadar tek başına yapacağı işlemler kategorisi sebebiyle belirsizleşmekteyse de cumhurbaşkanının görev alanı ile sınırlıdır.

b) Genel seçim döneminde cumhurbaşkanınca yapılan konuşmaların Anayasanın 79.maddesi gereğince denetimi

Cumhurbaşkanının her ne kadar 104. maddesinde yer alan görevleri arasında genel seçimler öncesinde "propaganda yapmak" bulunmamaktaysa da, özellikle 1982 Anayasası'nın 2007 sonrası halinde bunu engelleyen bir hükmü bulunmamaktadır. Yeni anayasal tercihin sonucunda cumhurbaşkanının siyasetten bağının kopmadığı kabul edildiğinde, bu dönemde seçim yarışının bir tarafı haline gelmektedir. Bu itibarla da YSK'nın yetki alanına girmektedir. Bu konuya değinmeden önce, Türk hukukuna göre YSK ve seçim kurullarının hukuki niteliği bahsini ele almak gerekmektedir.

2- Seçim kurulları ve YSK'nın niteliği, görev ve yetkileri

İlk olarak 1961 Anayasası ile anayasal bir statüye kavuşan seçim kurulları benzer şekilde 1982 Anayasası'nın 79. maddesinde düzenlemiştir. Cumhurbaşkanının seçim usulüne ilişkin 5678 sayılı değişiklik dışında 79. maddenin hükmü, küçük ama özellikle konumuz açısından önemli bir farklılık dışında aynıdır. Bu farklılık, 1961 Anayasası'nın 75. maddesinde, YSK kararları aleyhine başka mercilere başvurulamayacağına ilişkin bir hükmün bulunmamasından kaynaklanmaktadır. YSK kararları aleyhine başka mercie başvuramama, 1961 Anayasası'ndan önce hazırlanan 298 sayılı Kanun'un 132. maddesinde yer almaktaydı ve aslında bu anayasa dönemi içinde anayasa aykırı bir hüküm olarak mevzuatta yer aldı. 1982 Anayasa koyucusu, bu kurala 79. maddenin ikinci fıkrasının son cümlesinde yer vererek bu anayasaya aykırılığa bir son vermiştir.¹⁶ YSK kararlarına karşı başka mercie başvurmanın hukuki değerlendirilmesi aşağıda yapılacaktır.

¹⁶ Aslında Anayasa'nın 177. maddesine göre, anayasanın kabul edilmesinden sonra yeni bir seçim kanunu yapılması kabul edilmiş olmasına rağmen bu gerçekleşmemiş ve 1961 tarihli Seçim Kanunu günümüzde hala uygulanmaktadır.

Hem 1961 hem de 1982 Anayasaları, “seçimlerin dürüstlük ve doğruluk içinde” yapılmasını sağlama görevini seçim kurullarına bırakmıştır. Bu kurulların hukuki niteliği de açık olarak 1961 Anayasası’nın 75., 1982 Anayasası’nın da 79. maddesinin ilk fıkrasında yargı organı olarak belirtilmiştir. Gerçekten, il seçim kurulu ve Yüksek Seçim Kurulu hâkimlerden oluşmaktadır ve 298 sayılı Kanun’da öngörülen itiraz ve şikâyet yollarıyla seçim uyuşmazlıklarını çözme görevleri bulunmaktadır. İlçe seçim kurulu için ise şu şekilde bir ayırım yapmak mümkündür. İlçe seçim kurulu bir hâkim ve siyasi parti temsilcilerinden oluşmaktadır. Bunların verdiği kararlara karşı son başvuru yeri, tıpkı il seçim kurulu kararları gibi Yüksek Seçim Kurulu’dur. Ancak 298 sayılı Kanun’da 2008 yılında yapılan değişiklikten¹⁷ önce seçmen kütüklerinin hazırlanması ve buna ilişkin uyuşmazlıklarda ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının organ seçimini yönetmek, denetlemek ve uyuşmazlık halinde kesin karar verme görev ve yetkisi sadece ilçe seçim kurulu başkanına verilmiştir. 298 sayılı Kanun’da yapılan değişiklik, seçmen kütüklerinin hazırlanmasında adrese dayalı nüfus kayıt sisteminin esas alınacağına dair değişikliğe ilişkindir ve bu düzenleme, bu konuda münhasır ilçe seçim kurulu başkanına bırakılmış olan yetkiyi kaldırmıştır. Ne var ki, bu değişiklik ilçe seçim kurulu başkanının yargı yetkisini bertaraf etmemiştir. Keza oda seçimleri ile ilgili AYM’nin önüne gelen bireysel başvuruda, Mahkeme, ilçe seçim kurulu başkanının yargısal niteliği açık olarak kabul etmiştir.

Seçim kurullarını klasik yargı organından ayıran bir takım unsurlar bulunmaktadır. Bunlar, seçimlerin gerçekleştirilmesine ilişkin belirli bazı görevlerden kaynaklanmaktadır. Genel olarak seçimlerin yönetim faaliyetleri şeklinde ifade edilebilecek bu işler de yargı organı niteliğine bu sahip kurullar tarafından yapılmaktadır. Bunun temel sebebi de “seçim yarışının doğruluk ve dürüstlük içinde yönetilmesi işlerinin de bağımsızlık güvencesine” sahip hâkimlere bırakılmasıdır.

Bu itibarla, seçim kurullarının, seçimlerin doğruluğu ve dürüstlüğünün sağlanması amacıyla yargısal yetkilerinin yanında yönetsel faaliyetlerde de bulunan bir teşkilat olduğunu söylemek mümkündür.

¹⁷ 5749 sayılı Kanun, kt: 13.3.2008; RG: 22.3.2008-26824(mük).

YSK, her ne kadar ismi “mahkeme”olarak belirtilmemiş¹⁸ ve Anayasa düzenlendiği bölüm, diğer yüksek yargı organlarının da bulunduğu “yargı” kısmında değil, yasama kısmında bulunsa da, 1982 Anayasası’nın hem 2. maddesinde düzenlenen demokratik hukuk devleti kuralının, hem de 67. maddesinde yer alan seçme ve seçilme hakkının kurumsal güvencesidir. Karşılaştırmalı hukukta¹⁹ bir benzerinin bulunmadığı bu Kurul, seçimlerin yönetimi, yönetimin denetimi ve seçim uyumsuzluklarının çözümü olmak üzere farklı alanlarda anayasadan kaynaklanan yetkileri kullanmaktadır. Hem yönetsel hem de yargısal yetkilere sahip olması, Kurulun hukuki niteliğini tam olarak görmeyi bir ölçüde engellemektedir. Keza, Anayasa Mahkemesi 1992 yılında verdiği kararlar, seçim organlarının sui-generis özellikte olduğunu söyleyerek, ilçe seçim kurulu başkanının Anayasa’nın 152. maddesi uyarınca yaptığı başvuruyu yetkisizlik yönünden reddetmiştir.²⁰ Benzer şekilde farklı görüşler doktrinde de mevcuttur.²¹

¹⁸ İlk kez seçim kurullarını oluşturan 5545 sayılı Kanun’un hazırlık aşamasında ilim heyeti tarafından hazırlanan tasarıda, YSK’nın açık olarak bir seçim mahkemesi olarak düzenlendiği ancak Geçici komisyonda dönemin iktidar partisinin, mahkemeyi “kurul haline” dönüştürdüğü görülmektedir. Buna 1950 seçimlerini kazanacak olan Adnan Menderes karşı çıkmıştır. bkz: *TBMM Tutanak Dergisi*, Cilt 24/1, TBMM Basımevi, Ankara, 1950, s. 9-29, 48, 49, 112, 117 ve 118, 164-165.

¹⁹ Didem Yılmaz, *İçtihat Hukukta ve Türk Hukukunda Seçimlerin Yönetim ve Denetiminden Sorumlu Daimi Kurullar*, yayınlanmamış doktora tezi: s: 8-68.

²⁰ AYMK E. 1992/12, K. 1992/7, kt: 18.2.1992.

²¹ Doktrinde, YSK’nın nasıl nitelendirildiğine bakılınca, Yüksek Kurulun daha çok yargısal faaliyeti bakımından bir değerlendirme yapıldığı görülmektedir. Gerçekten kamu hukuku doktrininde yer alan ağırlıklı görüş, YSK’nın seçim uyumsuzluklarında nihai yetkili olması ekseninden hareketle, Yüksek Kurulun bir yüksek yargı olduğu hususunda birleşmektedir. YSK üyelerinin Yargıtay ve Danıştay’dan gelmesi, seçim uyumsuzluklarını yargısal usullerle çözmesi ve kararlarının başka hiçbir makam tarafından denetlenmemesi özellikleri karşısında, kuruma karma egemen üst yargı mercii (Erdoğan Teziç, *Anayasa Hukuku*,s:337. Lütfi Duran, “Yüksek Mahkemeler Arasında İçtihad Uyuşmazlığı”, *İÜMHA Dergisi*, Yeni Seri, Yıl 1, No:1, 1967, s:12. Yazar, 1982 Anayasası döneminde de bu görüşünü devam ettirmiş ve Yüksek Kurulun, Anayasanın yüksek mahkemeleri düzenlediği bölümünde düzenlenmemiş olsa da, kesin ve son yargısal kararlar alabilmesi bakımından, aynı nitelikte olduğu sonucuna varmaktadır, bkz: Lütfi Duran, “Adliye, Genel Yargı Yeri”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 17, Sayı: 1, Mart 1984, s: 5. Ancak yazarın aynı sonuca, HSYK için varması oldukça dikkat çekicidir. Aynı yönde, sadece Devlet organlarına ilişkin sıralamada yargı başlığı altında, YSK ve HSYK’ya yer veren görüş için bkz: İlhan Özay, s: 193.) ya da nihai yetkili anayasal kurum (Bülent Tanör - Necmi Yüzbaşıoğlu, *Türk Anayasa Hukuku*, s:225. Aynı yönde, Şeref Gözübüyük , *Anayasa Hukuku*, S Yayınları, Ankara, 1986, s: 174; Sultan Üzeltürk Tahmazoğlu, “Türk Anayasa Mahkemesi Kararlarında Seçim Sistemleri”, *Anayasa Yargısı*, No: 23, s: 253. Üzeltürk’e göre, YSK’nın yargısal işlevleri

Sonuç olarak, 1982 Anayasası'nın 79. maddesinde yer alan yargı organı nitelendirmesi, seçim kurulu üyelerinin nitelikleri, görevlerini yaparken uyguladıkları kurallar beraber ele alındığında, YSK'nın yönetsel yetkileri de bulunan bir yargı organı olduğundan kuşku duymamak gerekmektedir. Nitekim yukarıda da belirtildiği üzere, seçim kurullarından olan ilçe seçim kurulu başkanlığını Anayasa Mahkemesi yargı organı olarak kabul etmişti.

YSK'nın seçim döneminde yer alan önemli bir yönetsel görevi, "seçmenlerin iradesinin sağlıklı şekilde oluşmasını sağlayacak olan yayınların yönetimidir". Bu konu öncelikle 298 sayılı Kanun'da düzenlenmiş ve hem 2954 sayılı²² hem de 6112 sayılı²³ Kanunlarda seçim döneminde yayın faaliyetinin YSK tarafından belirlenen kurallar çerçevesinde yapılacağı belirtilmiştir. Bu düzenlemelere göre, seçim yarışını ihlal eden, seçmenlerin iradesini bir parti aleyhine etkileyerek serbest ve eşit oy kuralını ihlal eden yayınlara tedbir uygulamak yargısal niteliği bulunan YSK'nın görev ve yetkisindedir. Bunlar ifade özgürlüğü, haber alma ve yayma özgürlüklerinin sınırlanmasında bir güvence olarak kabul edilen, hakim kararıyla sınırlama getirilmesi kuralına da uygundur. Nitekim, YSK da, "seçimlerin düzen güven ve dürüstlük içinde yapılmasına etki yapabilecek durumlarda,"²⁴ Anayasası'nın 75. maddesi uyarınca, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün tedbirleri almaya yetkili"²⁵ olduğunu belirtmektedir. Bu doğrultuda Kurulun, seçim döneminde seçim rekabetini bozan haber yayınlayan gazetelerin toplatılmasına,²⁶ ya da bir gazetede yer alan beyanın dü-

açısından..teknik anlamda mahkeme kavramlarının gereklerini yerine getirmiyor olması onun geniş anlamda mahkeme olarak algılanmasına engel değildir. Farklı bir görüş için bkz: Sabih Kanadoğlu, Alaturka Demokrasi, s:209. Yazara göre, YSK yargı organı değildir. Yüksek yargılardan oluşan anayasal bir kurumdur. Bu itibarla da, Anayasası'nın 138. maddesinin son fıkrasında yer alan kural ile bağlıdır. Yazarın bu görüşünün, YSK'nın niteliği bakımından sonucu ise, aslında YSK, görevi seçimin düzenli ve dürüst yapılmasının sağlanması olan bir idare olduğudur. Seçim kurullarında her daim hâkim üyenin bulunması ile seçimlerin bunların yönetim ve denetimi altında yapıldığını ifade eden diğer bir görüş de, dolaylı olarak, seçim kurullarını yargı organı saymaktadır (Cem Eroğul, Anatüzeve Giriş, İmaj Yayıncılık, Ankara, 2004, s: 333-334.).

²² Türkiye Radyo Televizyon Kanunu, kt: 11.11.1983; RG: 14.11.1983-18221 (2. mük).

²³ Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun, kt: 15.2.2011; RG:3.3.2011-27863.

²⁴ YSKK No: 1968/393, kt: 18.5.1968, s. 113-115.

²⁵ YSKK No: 1968/55, kt: 18.3.1968, s. 44-45.

²⁶ "YSK, oy verme gününde seçmenlerin oylarına etki yapabileceği düşünülen haberleri yayımlayan gazetelerin oy verme günü ve oy verme süresi içinde top-

zeldilmesi için radyonun haber bülteninde seçmenlere duyurulmasına²⁷ ilişkin kararları bulunmaktadır. Hatta YSK'nın "hükümetin dış politikasının iç politikasından soyutlanması imkansızdır. Başbakanın Londra seyahati sebebiyle Hükümetin NATO ve Türk-Amerikan ilişkileri konusunda takibettiği dış politika hakkında yapmış olduğu konuşmaların TRT'de haber bültenlerinde görüntüleriyle birlikte seçim döneminde yayınlanması, seçmenin oyunu etkileyeceğinden ve eşitliği, hükümette bulunan siyasi parti lehine, bozacağından bu programın yayından çıkarılması gerek(tiğine)"²⁸ karar vermiştir. Gene, "hükümetin 65 yaşını doldurmuş muhtaç, güçsüz ve kimsesiz Türk vatandaşlarına aylık bağlanması hakkındaki kanunla ilgili bildirisini, seçmenlerin oyunu etkileyeceğinden ve eşitliği bozacağından TRT'de yayınlanmasının durdurulması(na)"²⁹ karar verdiği de görülmektedir.

YSK'nın seçimlerin serbest şekilde gerçekleşmesi amacıyla yarattığı bu pretoryen hukukun zaman zaman kendisine tanınan bir sansür yetkisi haline³⁰ getirdiği kararları; seçimlerle değil, seçimlerin düzenlenmesi ile ilgili bir YSK kararının eleştirisinin yapıldığı program sebebiyle bir televizyon kanalına yayın yasağı getirdiği³¹ ayrık bir takım kararları bulunduğunu da söylemek gerekmektedir. Böyle durumlarda var olan tek yol, bu kararları veren YSK'ya 298 sayılı Kanun'un 131. maddesi uyarınca şikâyet yolu ile başvurmaktadır. Ret halinde kesinleşen bu hukuki durumun yargılama ilkeleri ile bağdaşmayan bir sonuç yarattığı ortadadır. Zira YSK'nın yönetim görevleri bakımından, tek başvuru yerinin kendisinin olması, genel olarak kimsenin kendi davasının yargıci olmamasına (*nemo iudex in sua causa*) ilişkin hukukun genel ilkesine aykırılık oluşturmaktadır. YSK kararlarından sonra bireysel başvurunun kabul edilmesi, bu sebeple ortaya çıkabilecek hak ihlallerini bertaraf edecektir.³²

latırılmasına ve satışlarının da önlenmesine karar vermeye yetkilidir" YSKK No:1966/153, kt: 5.6.1966, s. 99-101.

²⁷ YSKK No: 1963/255, kt: 16.11.1963, s. 112.

²⁸ YSKK No: 1977/973, kt: 12.5.1977, s: 69 vd.

²⁹ YSKK No: 1977/1109, kt: 20.5.1977, s: 75 vd.

³⁰ YSKK No: 1979/786, kt: 20.9.1979, s. 10-14.

³¹ Nitekim, 7 Ocak 1994 tarihinde, bir televizyon kanalında, YSK kararının eleştirisinin yapılması üzerine YSK bu kanala beş gün süreli yayın yasağı getirmiştir. Bu konu daha sonra AİHM önüne götürülmüş Ancak, daha sonra, davacının başvurusunu takip etmeyeceğine ilişkin beyanı üzerine, başvuru konuya ilişkin karar verilemeden sonuçlanmıştır. M.B.I. A.S./Türkiye, No: 25685/94, kabul edilebilirlik kararı, kt: 21 Ekim 1997.

³² Bu konuya - 4- numaralı başlıkta değinilecektir.

Bu itibarla, YSK'nın seçim döneminde cumhurbaşkanı tarafından yapılan konuşmaların 79. madde çerçevesinde değerlendirilmesi mümkündür. Bir önceki bölümde ortaya koyulan düşünceye göre cumhurbaşkanının seçim yarışına katılabilmesinin kabulü, "onu seçim yarışının bir tarafı" haline getirdiğine göre, onun konuşmalarının denetiminin YSK tarafından yapılabilmesi anayasal bir gerekliliktir.

3- YSK, seçim döneminde Cumhurbaşkanı tarafından yapılan konuşmaların, serbest ve eşit seçim ilkesini ihlal edip etmediğini nasıl değerlendirebilir?

Seçimlerin demokratik bir niteliğe sahip olabilmesi için oyun genel, eşit, serbest, gizli olması ve açık sayılması gerekmektedir. Bunların içinde serbestlik hem seçmenlerin iradelerinin oluşumunda hem de seçime katılanların kendilerini halka tanıtmalarında iktidar partisinin baskısının olmamasını güvence altına alan kuraldır. Anayasa Mahkemesi'ne göre de "*Serbest oy ilkesi, seçmenin hiçbir yasa dışı elatmaya, baskıya, tek yanlı etkiye kapılmadan oyunu kullanmasıdır. Serbest seçim, oyların bu ortamda kullanıldığı seçimdir. Baskının eylemli olması gerekmez. Oy kullanmayı etkileyecek, seçmenin özgür iradesini saptırabilecek her tür etkileme baskı sayılır. Seçmeni dolaylı da olsa, olumsuz tek yanlı etkiye açık tutacak her girişimin önlenmesi gerekir*".³³ Eşit oyun da bir yönü seçmenlere diğer yönü de seçim yarışına katılanlara dönük iki yüzü bulunmaktadır. Seçmenler açısından kullandıkları oyun eşit değerde olması anlamına gelmektedir. Seçim yarışı açısından da milletvekili adayları ve siyasi partilerin seçim döneminde "aynı koşullarda yarışması" kuralını ifade etmektedir.

Dolayısıyla serbestlik ve eşitlik ilkesi, seçimin, seçime katılan siyasi partilerden biri olan iktidar partisinin gölgesi ve baskısı altında yapılmasını engelleyen güvencelerdir. Çünkü seçim yarışına iktidar partisi daha avantajlı olarak katılmaktadır. Buna bir de cumhurbaşkanının bir partinin lehine davranmasının eklenmesi, her durumda seçim yarışını olumsuz etkileyecek, seçmenlerin iradesi üzerinde dışarıdan gelen bir baskı yaratabilecektir. Çünkü halk tarafından seçildiğine göre, cumhurbaşkanının bir siyasi parti lehinde ve diğerlerinin

³³ AYMK E 1987/6 K 1987/14 kt: 22.51987 - RG: 18.9.1987-19578.

aleyhinde olması, seçmenin iradesinin genel seçimlerde özgür olarak oluşmasını engelleyecek ve o partinin avantajlı duruma gelmesini sağlayacaktır. Oysaki, demokratik sistemler siyasal çoğulculuk üzerine kuruludur ve seçim yarışına katılan her partinin, her siyasi düşüncenin eşit şartlarda kendilerini halka tanıtmaya, programlarını açıklama ve rakiplerini eleştirme hakkı bulunmaktadır. Bu dengeyi kurmak da YSK'nın görevidir. Nitekim YSK, TRT Kurumunu, radyo ve televizyonla propaganda yayınlarının tam bir tarafsızlık ve eşitlik içinde yapılmasını sağlamakla görevli tutmuştur.³⁴ Bunun için, YSK, yayınların denetimine ilişkin kuralları belirlerken, cumhurbaşkanının konuşmalarını desteklediği siyasal partinin konuşmalarıyla bütün olarak değerlendirip, süreleri bu esasa göre belirleyebilir. Aksi halde, medya hizmet sağlayıcıların, "tarafsız" olduğu varsayımı ile cumhurbaşkanının konuşmalarını uzun uzun yayımlaması, denetimsiz şekilde seçim yarışını bozan, bu itibarla da, Anayasa'nın 2. maddesinde demokratik hukuk devleti, 67. maddesinde serbest ve eşit oy ilkesi ve 79. maddesindeki seçimlerin doğruluk ve dürüstlük kuralına uygun olarak yapılması amir hükmüne aykırılık oluşturacaktır. Bunun yöntemi, somut olayda başvuruçunun dile getirdiği şekilde konuşmaların belirli bölümlerinin yayınlanmaması değil, medyada seçim yarışında faaliyet gösteren aktörlere "eşit olarak kendilerini halka anlatma" süresinin hesaplanması olacaktır. Nitekim benzer bir uygulama 21 Temmuz 2009 tarihinde Fransa'da benimsenmiştir. Görsel-İşitsel İletişim Yüksek Kurulu'nun (Conseil supérieur de l'audiovisuel) kararına göre,³⁵

³⁴ YSK'ya 1968 yılında İşçi Partisi tarafından yapılan şikayetin konusu Türkiye radyolarında siyasi partilerle ilgili olarak yapılan haber yayınlarında tarafsız davranılmadığına ilişkindir. Bu şikayeti haklı bulan YSK, "seçimlere katılan siyasi partilerin, kanun hükümlerinden eşit şartlar altında yararlanmamaları, seçimlerin güvenle ve dürüst olarak yapılmasına ve seçim düzenine etkili olacağı(nın) şüphesiz (olduğuna); bu itibarla, TRT Genel Müdürlüğünce seçim süresi içinde Türkiye Radyolarında yayınlanacak haberlerin uygun ölçüde eşitlik esasına bağlı tutulması zorunluluğu(nun) doğ(duğuna) ve Kurul(un) bu konuda gerek Anayasa'nın 75inci maddesi hükmüne ve gerek 26/4/1961 günlü 298 sayılı ..Kanuna göre bir karar almakla görevli ve yetkili olduğu sonucuna var(arak) Türkiye Radyolarında, gerek kendi kaynaklarından ve gerek siyasi partilerin verdikleri haber bültenlerinden alacakları siyasi partilerle ilgili haberler yayımlandığı takdirde, her gün için kelime sayısı, yayın süresi ve haberin yayınlanacağı radyo yayın bülteni bakımlarından eşit olması" gerektiğine karar vermiştir, YSKK No: 1968/235, kt: 25.4.1968, s: 82 vd. Aynı yönde, YSKK No: 1968/286, kt: 4.5.1968, s: 91 vd.; YSKK No: 1969/557, kt: 28.8.1969, s: 239 vd.; YSKK No:1975/331, kt: 21.8.1975, s: 201 vd.

³⁵ <http://www.csa.fr/Press-area/Communique-de-presse/Le-CSA-adopte-un->

muhalfeft partilerinin televizyon ve radyo süreleri, cumhurbaşkanı ve iktidar partisinin sahip olduğu sürenin yarısından az olmamak zorundadır. Bu kararın temelinde, halk tarafından seçilen devlet başkanlarının partiler üstü konumlarının; bir konuda herhangi bir siyasi görüşe göre değil, Fransız Milleti adına açıklama yaptıkları gerçeğinin bir ölçüde değiştirmiş olduğu; devlet başkanının tarafsız hakem rolünden, ulusal politikayı belirleyen kaptan haline getirdiğinin kabulüne dayandığını söylemek gerekmektedir. Bu şekildeki bir uygulama, cumhurbaşkanının seçim döneminde yaptığı konuşmaları hukuk kuralları ile çerçevelenmiş olacaktır. Sonuç olarak, YSK, Radyo Televizyon Üst Kurulu eliyle yayınları içerik açısından değil, süre açısından denetleyebilir ve haksız uzunluktaki sürelerin kısaltılması için tedbirler alabilir. Sürelerde eşit olmayan yayın yapıldığının tespiti durumunda da, 6112 sayılı Kanun'un idari para cezasına hükmedebilir.

4- YSK kararlarına karşı bireysel başvuru yapmak mümkün değil midir?

Anayasa Mahkemesi Oğuz Oyan kararında, kabul edilebilirlik değerlendirmesini, Anayasa'nın yargı denetiminden çıkardığı kararlara karşı bireysel başvuru yolunu kapatan 6216 sayılı Kanunun 45. maddesinin üçüncü fıkrasından yola çıkarak yapmıştır. Bunun için de YSK kararlarına karşı başka bir mercie başvurulamayacağına ilişkin Anayasa'nın 79. maddesinin ikinci fıkrasındaki düzenlemenin anlamını ortaya koymak gerektiğini dile getiren Mahkeme, bu anlamı 298

nouveau-principe-de-pluralisme-pour-les-temps-de-parole-des-personnalites-politiques (s.e.t. 24/11/2015).

Yüksek Kurulun bu kararı, 8 Nisan 2009'da Fransız Danıştay'ının verdiği bir karara dayanmaktadır. Danıştay'ın önündeki idari işlem Yüksek Kurul'un muhalfeft partilerinin konuşma sürelerinin, cumhurbaşkanı ve iktidar partisinin konuşma sürelerinin yarısından az olmamasına ilişkin yapılan talebi reddetmesi işlemidir. Yüksek yargı kararına, Anayasanın gönderme yaptığı 1789 Bildirgesinin 11. maddesinde garanti altına alınan düşünce, ifade ve iletişim özgürlüğünü hatırlatarak başlamış, Devlet başkanının Anayasanın 5. maddesinde tanınan yetkileri kullanırken herhangi bir siyasal parti adına hareket etmediğinin altını çizdikten sonra, Kurulun 1958 Anayasasının yürürlüğe girdikten sonraki uygulamayı dikkate alınmaksızın ve yasama organı tarafından kendisine verilen siyasal çoğulculuğu sağlama görevi arasındaki denge gözetilmeksizin verilen ret kararını hukuka aykırı bulmuştur.

(<http://www.legifrance.gouv.fr/affichJuriAdmin.do?oldAction=rechJuriAdmin&idTexte=CETATEXT000020541181>). (s.e.t. 24/11/2015).

sayılı Kanun'un 132. maddesinde aramıştır. Anayasada "başka bir mercie başvurulamaz" ifadesi karşısında, 298 sayılı Kanun'un 132. maddesinin hem 4. hem de 7. fıkralarında "kararlar aleyhine **hiçbir** mercie ve kanun yoluna başvurulamaz" düzenlemesine değinerek, YSK kararlarına karşı hem idari ve hem de yargısal başvuru yolunun kapalı olduğu sonucuna varan AYM, başvuru hakkında ret kararı vermiştir.

Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 79. maddesinde yer alan düzenlemeye, 298 sayılı Kanun'un 132. maddesi ışığında bir anlam vererek vardığı bu sonuçla, anayasanın üstünlüğü kuralını ters-yüz etmekle kalmamış, birçok açıdan anayasa ile uyumlu olmayan bir durum yaratmıştır. Bunları ortaya koymak için öncelikle 1982 Anayasası'nın 67., 79. ve 148. maddeleri arasındaki bağlantıyı ele almak gerekmektedir.

Temel siyasi haklardan olan seçme ve seçilme hakkı, Anayasa'nın 67. maddesinde düzenlenmektedir. 1982 Anayasası'nı, diğer Avrupa Anayasalarından ayıran en önemli fark, bu siyasi hakka ayrıca kurumsal bir güvence sağlamak olmuştur. Bu kurumsal güvence de 79. maddede yer almaktadır. Bu düzenlemeyle, seçme ve seçilme haklarının kullanımın sağlanması, böylece de seçimlerin yapılması yargı organlarına verilmiş; bu konu ne yürütmenin ne de yasama organının gölgesinde bırakılmıştır. Seçmenlik sıfatının tespitinden, oy pusulalarının bastırılmasına, adaylık sürecinden propaganda işlemlerine kadar, seçimlerle ilgili tüm konular Anayasa koyucunun ifadesiyle birer yargı organı olan seçim kurullarının görev ve yetkisindedir. Anayasa koyucu, böyle bir tercih yapmasının sebebinin de, 79. maddenin ilk fıkrasında *seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü* olarak ifade ettiği görülmektedir. Gene Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan demokratik hukuk devleti kuralının bir gereği olarak da, seçimlerle ilgili yönetim işleri ile seçim uyuşmazlıklarının çözümü de, bağımsızlık ve tarafsızlık sıfatına sahip bu kurullara ve en son aşamada da YSK'ya bırakılmıştır. Dolayısıyla, Anayasa'nın 67. maddesi, ancak 79. maddeki düzenleme ile maddi bir anlam kazanmaktadır ve 79. maddenin ikinci fıkrasında yer alan, *seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikayet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve.... Yüksek Seçim Kurulunun kararları aleyhine başka mercie başvurulamaz* hükmü, 67.maddedeki anayasal hakların vatandaşlar tarafından kullanılmasının emanet edildiği alanın özerkliğini korumaktan başka bir anlam taşımamaktadır. Başka bir ifade ile Anayasa koyucu

bu düzenlemeyle seçimlerle ilgili tüm konularda hem idari hem de yargısal karar verme yetkisini sadece seçim kurullarına bırakmıştır.³⁶ Seçim hukukunu ilgilendiren kararlara Anayasa eliyle tanınan *kesinlik ve başka mercie başvurulamama* özelliği de bu özerk alanın korunmasını sağlamak hizmeti görmektedir.

Özetlemek gerekirse, Anayasanın kurduğu sisteme göre, seçme ve seçilme hakkı yargı organları olan seçim kurullarına emanet edilmiştir. Hakkın kullanılmasına kurumsal bir güvence sağlamak amacını taşıyan bu tercih, YSK kararlarına kesinlik tanınması ile tamamlanmıştır. Eğer YSK kararları, idari veya yargısal başka bir merciinin denetimine tabi olması istenseydi, böyle bir hükme yer verilmezdi.

AYM'nin yanıldığı diğer husus ise, 298 sayılı Kanun'un 132. maddesinde yer alan "hiçbir mercii" ifadesini, AYM'yi de kapsayacak şekilde değerlendirmesi ve bu sonucu Anayasa hükmüne genişletmesidir. Gerçekten 79. maddenin ikinci fıkrası, YSK kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamamasını düzenlemektedir. Ancak, buradaki "merciin" hangi mercii olduğu, 298 sayılı Kanun hükmüne göre değil, Anayasanın bütününe göre anlamlandırılması gerekmektedir.

"Mercii" kelimesi, Anayasanın birçok maddesinde rastlanılan bir ifadedir³⁷ ve anayasa koyucunun, yargı kısıntısı getirdiği her durumda, başvurulamayan merciin yargısal niteliğini ayrıca ve özellikle belirttiği görülmektedir. Örneğin, Anayasa'nın 105. maddesinin ikinci fıkrasında, cumhurbaşkanının resen imzaladığı kararlarına ve emirlerine karşı AYM dâhil "*yargı mercilerine başvurulama(yacağı)*"; keza 5982 sayılı Kanun'la değişik 159. maddesinde, HSYK'nın meslekten çıkarma cezasına ilişkin olanlar dışında kalan kararlarına karşı, önceki düzenleme ile aynı şekilde, "*yargı mercilerine başvurulama(yacağını)*" açık şekilde düzenlemektedir. Keza Anayasanın diğer bazı maddelerinde de mercii ifadesini tamamlayarak bunlara mahkeme niteliğini kazan-

³⁶ 79. maddenin gerekçesine bakıldığında da bu hükmün, "YSK kararlarının kesinliği ve bunlara uyulması(nın) tereddütlere yol açtığı" düşüncesiyle getirilmiş olduğu görülmektedir. Zafer Gören - Ömer İzgi, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Yorumu, TBMM Basımevi, Ankara, 2002, s. 775.

³⁷ 1982 Anayasası'nda 38 kere merci kelimesi kullanılmıştır. Yalın halinin ilk kullanımını Anayasanın 33. maddesinde, "mercii men edebilir, merciin kararı hakimın onayına sunulur" şeklinde yer almaktadır. Te'mel hak ve özgürlüklere ilişkin düzenlemeler içinde, m:17 yetkili mercii, m:19 yetkili merci.. yargı merci, 20., 21.,22., 28., ve 29. maddelerde de yetkili mercii ifadesi kullanılmıştır.

dıran tamlamalara yer verilmiştir.³⁸ Bu itibarla, eğer Anayasa koyucu YSK kararlarına karşı yargı yolunu kapamış olsaydı, bunu diğer maddelerde olduğu gibi merciin yargısal niteliğini açık olarak belirtirdi. AYM, bunu idari başvurunun yanında yargısal başvuru yolunu kapatmak şeklinde yorumlayarak, anayasa koyucunun kabul etmediği bir sonuca ulaşmıştır. Sonuç olarak, YSK kararlarına karşı yargısal başvuru yolu mümkündür. Nitekim YSK kararlarına karşı uluslararası yargı organı olan AİHM'ye başvurular yapılmış, AİHM de davaları kabul etmiştir.³⁹ Bu gerçek karşısında, AYM'nin tutumu, ulusal korumayı hiçe indirgeyerek, seçme ve seçilme hakkının korunmasını uluslararası yargı yerine bırakmak gibi egemenlik yetkisi ile bağdaşmayan bir sonuç da doğurmuştur.

Şu durumda, 79. maddedeki *başka mercii* ifadesi, Anayasanın diğer maddeleri ile uyumlu olarak, yargı erki dışındaki bir kuruma gönderme yapmaktadır.⁴⁰ Bu da, ya yasama organı ya da yürütme organıdır. Bu maddenin ikinci fıkrasında yer alan hükmün geçmişini hatırlatmak, "başka bir mercii" ile hangi organdan bahsedildiğine bir ölçüde ışık tutabilecektir.

Seçim kurulları, 1924 Anayasası döneminden beri hukukumuzda yer almaktadır. Bu kurulları ilk kuran 1950 tarihli 5545 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'dur.⁴¹ Bu kanuna göre, seçimlerin gerçekleştirilmesine ilişkin işlemlerin hâkimler tarafından yapılması esas benimsenmiş ve ilçe seçim kurulu, il seçim kurulu ve YSK olmak üzere bir seçim organı silsilesi belirlenmişti. Bu kanunda YSK'nın tutanaklara ilişkin yapılan itirazlar hakkında verdiği karar kesin değildi. Bunlara karşı başvuru mercii, TBMM olarak kabul edilmişti. 1954 yılında yapılan

³⁸ 1982 Anayasası m:36 yargı mercii, m:37 mahkemedен başka bir merci, yargılama yetkisine sahip olağan üstü merci; m:59 yargı mercii; m: 152 temyiz merciince, m: 154 adli yargı merciince; m:155 idari yargı merii, son inceleme merciidir, m:156 son inceleme merciidir, m:158 adli, idari askeri yargı mercii, m: 159 yargı mercii

³⁹ M.B.I. A.S./Türkiye, No: 25685/94; İmrek/Türkiye, 24 Haziran 2008; Söyler/Türkiye, No: 29411/07.

⁴⁰ 1982 Anayasası'nda yargı erki dışında bir makamı ifade eden maddeler şunlardır: m:40.. hangi kanun yolları ve mercilere başvurulacağı.; m: 129.. idari merciin iznine bağlıdır.; m:135...kanunun belirlediği mercii veya Cumhuriyet savcısının...., merci..men ile yetkilendirilebilir. Bu merciin kararı... hakimın onayına sunulur.; m:138 hiçbir organ, makam, merci veya kişi yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere....emir ve talimat veremez....

⁴¹ RG:21/2/1950-7438.

yasa değişikliği⁴² ile bu duruma son verilmiştir. YSK'nın tüm kararlarının kesin olacağı ve bunlara karşı başka bir mercie başvurulamayacağı hükmü, 298 sayılı Kanunla kabul edilmiştir. Dolayısıyla buradaki merci ile kastedilmek istenen öncelikle TBMM'dir.

Bu tarihsel gelişim aynı zamanda, YSK kararlarının kesin olması ve kararlarına karşı başka mercie başvurulamamasını, seçimlerin doğruluğu ve dürüstlüğü için kurulmuş olan ve bunun emanet edildiği YSK'nın özerk görev alanının net olarak belirlenmesi ihtiyacını göstermektedir.

Ayrıca, AYM kararında, 298 sayılı Kanun'un 132. maddesinde yer alan "*hiçbir mercii*" kelimesi odaklı bir değerlendirme yapmış, "*ve kanun yoluna başvurulamaz*" düzenlemesi açısından sessiz kalmıştır. Eğer hiçbir mercii, AYM dahil tüm idari ve yargısal yollarda görevli kurumları kapsıyor ise, kanun yoluna başvurulamaz ile yasa koyucu neyi düzenlemektedir sorusuna cevap bulabilmek mümkün olamamaktadır. Böyle bir değerlendirme yapılabilseydi eğer, Anayasa'nın 67. 79. ve 148. maddeleri arasındaki bağlantı daha doğru şekilde ortaya koyulabilirdi.

Bilindiği üzere kanun yolu, bir yargı düzeni içinde yer alan hukuki hak arama usulüdür.⁴³ Oysa bireysel başvuru, temel hak korumasına ilişkin ikincil nitelikte bir yoldur. AYM'nin birçok bireysel başvuru kararında vurguladığı üzere, temel haklar öncelikle idari makamlar ve derece mahkemeleri tarafından korunmalı; bu gerçekleşmediği koşulda, bireyler haklarının ihlalinin giderilmesini AYM'den istemelidirler. Seçim kurullarının yetki alanlarının korunmasına ilişkin olarak getirilmiş bir anayasal güvence sayılması gereken "başka bir mercie başvuramama" kuralı, hiçbir biçimde, seçme ve seçilme hakkını ihlal eden

⁴² RG: 23/2/1954-8641.

⁴³ Tolga Şirin, Türkiye'de Anayasa Şikâyeti (Bireysel Başvuru), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2013, s.11. Ulusal hukukumuza bireysel başvuru olarak tanımlanan bu yolun karşılaştırmalı hukukta Alman uygulamasına ilişkin değerlendirme için bkz: Ece Göztepe, Anayasa Şikâyeti, AÜHFY No: 530, Ankara, 1998 (bütün kitap). Yavuz Sabuncu - Selin Esen Arnwine, Türkiye İçin Anayasa Şikâyeti Modeli Türkiye'de Bireysel Başvuru Yolu, Anayasa Yargısı, Cilt 21, 2004, s.229-246, Turhan, Mehmet et al., Türkiye İçin Anayasa Şikâyeti Modeli, Anayasa Yargısı, Cilt 21, 2004, s.248-295. Daha önceki tarihlerde yapılan karşılaştırmalı hukuk çalışması için bkz: Zafer Gören, Anayasa Mahkemesi'ne Kişisel Başvuru, Anayasa Yargısı, Cilt 11, 1994 s. 97-134.

seçim kurullarının ve de YSK kararlarının, bireysel başvuru kapsamından çıkarılmasına yol açacak bir anlama sahip bulunmamaktadır. Aksi kabul, seçme ve seçilme haklarının AYM'nin koruma şemsiyesi altından çıkarılması sonucunu doğurmamaktadır. Kaldı ki, bireysel başvurunun düzenlendiği 148. maddesinde, bu yönde bir engel de bulunmamaktadır. Başka bir ifadeyle, eğer Anayasa koyucu YSK kararlarına karşı bireysel başvuru yapılmasını önlemek isteseydi, 2010 yılında söz konusu maddede, bireysel başvurunun istisnası olarak, bu yönde bir düzenleme yer vermesi gerekirdi. Bu itibarla, seçim kurulları gibi YSK kararları da, diğer derece mahkemelerinin kararları gibi hak ihlali yarattığı ölçüde bireysel başvurunun kapsamına girmektedir.

Sonuç yerine,

Demokratik devlet kuralının ilk gerçekleşme koşulu, vatandaşların ülke yönetiminde iradelerini belirleyebilecekleri seçimlerin yapılmasıdır. Bu usuli yolun ise hem seçmenler hem de seçim yarışına katılan aktörler açısından evrensel olarak kabul edilmiş kurallara uygun olarak gerçekleşmesi gerekmektedir. Bunlar, genel, eşit, serbest, oy ile açık sayım ve dökümdür.

1982 Anayasası, demokratik devleti gerçekleştiren kuralları, yargı organı niteliğine sahip seçim kurulları eliyle kurumsal bir güvence kazandırmıştır. Aynı zamanda, bu, seçim kurullarına verilmiş anayasal bir görevdir. Seçim kurullarının üstlendikleri bu görevin önemini ortaya koyması açısından 1934 Anayasası ile demokratik rejime geçişte Uruguay Seçim Mahkemesi'nin oynadığı rol en bilinen örnektir.

Türk Hukukunda da yönetme hakkına kimin sahip olacağı, YSK ve diğer seçim kurulları tarafından demokratik usullere göre gerçekleştirilecek olan seçimle mümkün olmaktadır. Tüm seçim kurulları ve YSK, Anayasadan kaynaklanan bu yetkilerini, değişen siyasal rejim iklimine duyarlı şekilde yerine getirmek durumundadır.

Seçimlerin doğruluğu ve dürüstlüğü'nün özerk şekilde, anayasa eliyle yargı organı olan seçim kurullarına bırakılması, seçme ve seçilme hakkının ihlaline ilişkin iddiaları, 2010 yılında kabul edilen bireysel başvuru yolu kapsamından çıkarmamaktadır. YSK'nın ister seçimlerin yönetimine, ister denetime ilişkin kararları, AYM'nin bireysel başvuru yetkisi içindedir.

Kaynakça

- Teziç Erdoğan, *Anayasa Hukuku*, Beta Y., 17. Baskı, 2014, s. 489.
- Özbudun Ergun, *Türk Anayasa Hukuku*, Yetkin Y. 12. Baskı, Ankara, 2014, s. 335.
- Tanör Bülent - Yüzbaşıoğlu Necmi, 1982 Anayasasına göre Türk Anayasa Hukuku, Beta Y. 14. Baskı, İstanbul, 2014, s. 336.
- Sabuncu Yavuz, *Anayasaya Giriş*, İmaj Y., 14. Baskı, Ankara, 2009, s:244.
- Gözler Kemal, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi*, Cilt 2, Ekin Y., Bursa, 2011, s.97-98.
- Gören Zafer-İzgi Ömer, *Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Yorumu*, TBMM Basımevi, Ankara, 2002.
- Ulusoy Ali, "Cumhurbaşkanı'nın tek başına Yaptığı İşlemler ve Yargısal Denetim Sorunu", *Ankara Barosu Dergisi*, Yıl:68, S:3, Yıl: 2008, s:13-25.
- Yılmaz Didem, *İçtihat Hukukta ve Türk Hukukunda Seçimlerin Yönetim ve Denetiminden Sorumlu Daimi Kurullar*, yayınlanmamış doktora tezi.
- M.B.I. A.S./Türkiye, No: 25685/94, 21.10.1997.
- İmrek/Türkiye, No: 38276/02, 24.06.2008.
- Söyler/Türkiye, No: 29411/07, 17.09.2013.
- <http://www.csa.fr/Press-area/Communiqués-de-presse/Le-CSA-adopte-un-nouveau-principe-de-pluralisme-pour-les-temps-de-parole-des-personnalites-politiques> (s.e.t. 24.11.2015).
- <http://www.legifrance.gouv.fr/affichJuriAdmin.do?oldAction=rechJuriAdmin&idTexte=CETATEXT000020541181>. (s.e.t. 24.11.2015).